

לפרשת צו, שבת הגדול – תשע"ב

טהורים לפני המחנה

יוסי ארגמן

פרשת "צו" עוסקת בפירוט הסוגים העיקריים של הקורבנות בבית המקדש: עולה, מנחה, חטאת, אשם ושלמים, למרות שהוזכרו בפרשה הקודמת. עם זאת, היא עוסקת גם באופי תפקידם ואופן תפקודם של המשמשים בקודש, דהיינו: הכהנים. אעמוד על משמעותם של שלושה פסוקים מרכזיים המשקפים בעיקר את חובותיהם של הכהנים כלפי בני העם. "צו את אהרון ואת בניו לאמור". זהו הפסוק הפותח את הפרשה. הפרשנים השונים מקדישים מקום מיוחד להבנת לשון הציווי הנוקשה, המופיעה במשפט הראשון. השאלה היא מדוע נאמרו הדברים בסגנון כה תקיף וחד משמעי? רש"י אומר כי אין זו אלא לשון "זירוז". הוא מצטט את רבי שמעון שטען כי הכתוב נועד לזרז, במקום שיש בו הפסד של כסף. על איזה כסף מדובר?

מסביר מדרש זה רבי משה סופר בעל ה"חת"ם סופר". לדבריו, ידוע שלכהנים היה רווח מסוים מכל קורבן, אפילו בקורבן עולה הנשרף כליל על המזבח. מקורבן זה הם היו מקבלים את העור. לכן, היה חשש שאהרון ובניו הכהנים לא יהיו מעוניינים לפרסם את העובדה שאפשר לקיים את מצוות הקורבנות על ידי לימוד תורה, כמאמר ריש לקיש: "כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, מנחה וחטאת ואשם" (מסכת מנחות).

לכן נאמר בפתח פרשתנו בציווי מודגש: "צו את אהרון ובניו לאמור... וגו'. כלומר, חובה קדושה מוטלת על אהרון ובניו הכהנים להורות לבני ישראל, שכל העוסק בתורת הקורבנות, מעלים עליו כאילו הקריב קרבן, למרות שהוראה זו עלולה לגרום להם "חיסרון כיס", כלומר: לפגוע בפרנסתם.

מוסיפים ושואלים חז"ל: מדוע לא נפתחה פרשה זו בדיבור ובאמירה (בלשון "דבר" או "אמור")? מדוע נאמרה בצוואה? (בלשון "צו"). התשובה: זהו נוסח התבטאות המשקף לשון של זריזות – מיד ולדורות (כלומר: חובה לקיים את המצווה מיד וגם בדורות הבאים). הקפדה נוספת עם הכהנים מופיעה בפסוק "ולבש הכהן מדו בד" (ו' וג'). מה פירוש המלה "מדו"?

רש"י אומר: מדו – כמידתו ומידת גופו. לדברי חז"ל, הכוונה היא לכתונת הכהנים והציווי הוא שעליה להיות כמידת גופו של הכהן. לא מדובר על צו האופנה אלא על חובת הכהן לשמור על הופעה מכובדת בעת עבודת הקודש. אסור שהכותונת תהייה ארוכה מדי, אך גם לא קצרה מדי. בעל ה"כלי יקר", רבי שלמה אפרים מלונצ'יץ, טוען כי להוראת שמירת הבגד יש שתי סיבות: א. דרכו של מתגאה, שלובש בגד הארוך ממידת גופו, כדי להתהדר לפני הבריות. במקרה זה, בגד שהוא כמידת הגוף ימנע זאת מהם. ב. הכהנים עסקו גם בניקיונות. העבודה הכרוכה בהוצאת הדשן שמצטבר משריפת הקורבנות, היא עבודת כפיים של ממש וגם איננה נקיייה במיוחד. לכן, בגד ארוך עלול להתלכלך. מאידך – אם ילבש הכהן בגדי עבודה קצרים מדי, הופעתו עלולה שלא להיות מכובדת דיה. על כן מזהירה התורה שבגד הכהן צריך להיות מותאם לגופו ולמידותיו.

ומה לגבי תפקידיו של הכהן?

בכך עוסק הפסוק השלישי בו אגע (ח' כ"ג): "ויקח משה מדמו וייתן על תנך אוזן אהרון הימנית, ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית". מה פירוש המעשים הללו? לדעת חכמי ישראל מדובר בנגיעות סמליות. הללו מלמדות על התפקיד המשולש שהועיד הקב"ה לכהנים באמצעות משה: שלושת האברים המוזכרים של אהרון ובניו נתקדשו כדי

להורות על שלושת התפקידים הגדולים הקבועים המוטלים על הכהנים : תורה, עבודה וגמילות חסדים.

נגיעת הדם על האוזן מרמזת על "עמוד התורה". כלומר: הכהנים מורים לעם את תורת ה', כדברי משה בברכתו לשבט לוי: " יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל". (דברים ל"ג). מתן הדם על היד מרמז על "עמוד העבודה", בו הכהנים מקריבים את הקורבנות על מזבח ה' ומביאים בכך לכפרת עוונות ישראל. מתן הדם על הרגל מרמז על עמוד "גמילות החסדים", שכן תפקיד הכהנים לטפח בעם אהבה, אחווה ורעות בין אדם לחברו – כדרך שעשה אהרון, שהיה "אוהב שלום ורודף שלום" (אבות א, י"ב)

שלושת התפקידים הללו המוטלים על הכהנים כלפי העם סוכמו במאמרו הקצר והקולע של שמעון הצדיק, שהיה כוהן גדול בימי בית שני: "על שלושה דברים העולם עומד – על התורה (בזכות לימוד התורה) על העבודה (עבודת השם) ועל גמילות חסדים (מעשי חסד שבין אדם לחברו).

הנה כי כן, הפרשה מציגה את המחויבות העליונה של המנהיגים הרוחניים של עם ישראל כלפי עמם. המטלות שלהם נקבעו בצו אלוהי. הצו הזה מטיל עליהם מגבלות, מחויבויות ודרכי התנהגות נאותות. אין להם זכויות רבות כבני אליטה מכהנת. פרנסתם תלויה בנדבת לב בני העם. אלה מידות מחמירות בהתייחס לנהוג בעולם הקדום ובכך הם נבדלים ממנהיגי עמים אחרים.

וסיכם ר' נחמן מברסלב:

"מנהיג אמת של הדור צריך שיהיה קדוש ופרוש גדול מאוד בקדושה גדולה, ואז הוא ראוי להיות מנהיג ישראל".